# ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
# MARCO DARMON
## της 10ης Μαρτίου 1994 *

*Κύριε Πρόεδρε,*
*Κύριοι δικαστές,*

1. Ένα εθνικό δικαστήριο, αφού έχει λάβει την απάντησή σας σε προδικαστικό του ερώτημα, σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις σας υποβάλλει νέο προδικαστικό ερώτημα, προκειμένου να του διευκρινίσετε ποια οδό να ακολουθήσει ενόψει της αποφάσεώς σας [1].

2. Τούτο συμβαίνει ωστόσο εν προκειμένω με το Arbeitsgericht Elmshorn το οποίο, θεωρώντας ότι η απόφασή σας Steen [2] επιδέχεται δύο ερμηνείες, σας ερωτά

«(εάν) πρέπει (...) (αυτή) να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαγορεύεται στο εθνικό δικαστήριο να εφαρμόσει, επί καθαρώς εσωτερικής καταστάσεως, διατάξεις του κοινοτικού δικαίου ή υπό την έννοια ότι, ελλείψει σχετικής δικαιοδοσίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, το εθνικό δικαστήριο είναι αρμόδιο ως ο κατά νόμο δικαστής υπό την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του Grundgesetz (Θεμελιώδους Νόμου, GG) της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, εφόσον προβάλλεται παράβαση του άρθρου 3, παράγραφος 1, του ως άνω GG, να εξετάσει, ως προκριματικό ζήτημα, εάν υπάρχει διάκριση εις βάρος των ημεδαπών, επειδή το κοινοτικό δίκαιο έχει ως αποτέλεσμα να περιέρχονται οι Γερμανοί υπήκοοι σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση με τους υπηκόους άλλων κρατών μελών».

3. Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως σας είναι γνωστά. Δεν θα τα επαναλάβω, παραπέμπω δε συναφώς τόσο στις προτάσεις μου [3] όσο και στην απόφασή σας [4] επί της προηγούμενης δίκης.

4. Αρκεί η υπόμνηση ότι αποφανθήκατε, όπως σας είχα προτείνει, ότι ο υπήκοος κράτους μέλους ο οποίος δεν άσκησε ποτέ το δικαίωμα περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας δεν μπορεί να επικαλεστεί, έναντι του κράτους μέλους αυτού και προκειμένου περί καθαρώς εσωτερικής καταστάσεως, τις διατάξεις των άρθρων 7 και 48 της Συνθήκης ΕΟΚ [5].

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — Επί παραδείγματι, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1992, C-304/90, Payless DIY (Συλλογή 1992, σ. I-6493).

2 — Απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1992, C-332/90 (Συλλογή 1992, σ. I-341).

3 — Σημεία 2 έως 5.

4 — Σκέψεις 2 έως 5.

5 — Σημεία 9 επ.

5. Με άλλα λόγια θεωρήσατε — όπως και εγώ — ότι μια τέτοιου είδους κατάσταση δεν εμπίπτει καθ' ύλην στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

6. Η απόφασή σας δημιούργησε κάποια σύγχυση στο αιτούν δικαστήριο ως προς τις συνέπειες που του εναπόκειται να αντλήσει από την απόφαση αυτή.

7. Συγκεκριμένα, συγκρίνοντας την κατάσταση ενός Γερμανού πολίτη, τον οποίο θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε στατικό, όπως ο Steen, με την κατάσταση ενός υπηκόου άλλου κράτους μέλους ο οποίος, κάνοντας χρήση του δικαιώματός του περί ελεύθερης κυκλοφορίας, θα διεκδικούσε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας την απασχόληση από την οποία αποκλείστηκε ο προηγούμενος, διαπιστώνει ότι ο πρώτος στερείται την προστασία του κοινοτικού δικαίου την οποία μπορεί να επικαλεστεί ο δεύτερος.

8. Το αιτούν δικαστήριο διακρίνει στη διαφορετική αυτή μεταχείριση μια δυσμενή διάκριση που πηγάζει από τον ίδιο τον κοινοτικό κανόνα, ο οποίος, ενώ χορηγεί δικαιώματα στον αλλοδαπό κοινοτικό εργαζόμενο, δεν επεκτείνει το ευεργέτημα στον ημεδαπό.

9. Το πρόβλημα σας είναι οικείο: πρόκειται για το πρόβλημα της αντίστροφης δυσμενούς διακρίσεως.

10. Αυτό που, αντιθέτως, είναι καινούριο είναι η αντιπαράθεση της εκτιμήσεως της δυσμενούς αυτής διακρίσεως από απόψεως κοινοτικού δικαίου, από τη μια πλευρά, και από απόψεως συνταγματικού δικαίου του κράτους μέλους, από την άλλη πλευρά. Συγκεκριμένα, επιτρέπεται ή όχι να υπαχθεί στον εσωτερικό έλεγχο της συνταγματικότητας η διάκριση αυτή, η οποία δεν αποδοκιμάζεται από το κοινοτικό δίκαιο, όχι διότι συνάδει προς αυτό αλλά διότι εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του; Αποτελεί το κοινοτικό δίκαιο εμπόδιο προς τούτο;

11. Θα ήθελα να επισημάνω ότι, παρά την ασάφεια της εκφράσεως «αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων να ελέγχουν εμμέσως την τήρηση της Συνθήκης ΕΟΚ», της οποίας γίνεται χρήση στη Διάταξη περί παραπομπής [6], δεν πρόκειται περί του ζητήματος αν το εθνικό δικαστήριο μπορεί να προβεί στον έλεγχο της συνταγματικότητας του κοινοτικού δικαίου, το οποίο ακριβώς *δεν έχει εφαρμογή* στην προκειμένη διαφορά.

12. Το ερώτημα που σας υποβάλλει το εθνικό δικαστήριο αφορά το αν η από 28 Ιανουαρίου 1992 απόφασή σας αφήνει περιθώρια ελέγχου της συνταγματικότητας του *εσωτερικού κανόνα*, καθόσον αυτός θάλπει διάκριση εις βάρος του ημεδαπού εργαζομένου, ο οποίος τελεί σε μια καθαρώς εσωτερική κατάσταση, σε σχέση με τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών οι οποίοι άσκησαν το δικαίωμα περί ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Κοινότητας, κατάσταση η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

6 — Σελίδα 13 της γαλλικής μεταφράσεως.

13. Εν προκειμένω πρόκειται επίσης περί καθαρώς εσωτερικού νομικού ζητήματος, επί του οποίου δεν μπορεί να ασκήσουν επιρροή ούτε το κοινοτικό δίκαιο γενικώς ούτε η απόφασή σας ειδικότερα.

14. Περί τίνος πρόκειται συγκεκριμένα;

15. Μια κατάσταση η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου είναι δυνατόν, λόγω της υπεροχής αυτού, να οδηγήσει το εθνικό δικαστήριο στη μη εφαρμογή του εσωτερικού κανόνα που αντιβαίνει προς το κοινοτικό δίκαιο.

16. Ο κανόνας αυτός όμως θα εξακολουθήσει να ρυθμίζει τις καθαρώς εσωτερικές καταστάσεις που εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής του δικαίου αυτού, πράγμα το οποίο θα μπορούσε να οδηγήσει σε άνιση μεταχείριση συγκρισίμων περιπτώσεων.

17. Το ζήτημα εάν υφίσταται από πλευράς του θεμελιώδους νόμου — και ιδίως της αρχής της ισότητας ενώπιον του νόμου — υποχρέωση εξαλείψεως κάθε αντίστροφης δυσμενούς διακρίσεως εμπίπτει στην αποκλειστική δικαιοδοσία του συνταγματικού δικαστηρίου του οικείου κράτους μέλους.

18. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, η τήρηση της υποχρεώσεως αυτής, η οποία εμπίπτει επίσης στην εσωτερική ένομη τάξη, εκφεύγει αναγκαστικά του πεδίου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, απλώς και μόνον διότι η εν λόγω υποχρέωση είναι ξένη προς αυτό.

19. Μια τελική παρατήρηση.

20. Η προβληματική που οδήγησε στην εκ νέου υποβολή προδικαστικού ερωτήματος δεν θα έπρεπε να υποβιβαστεί σε απλή σύγκριση των αντιστοίχων καταστάσεων του «στατικού» ημεδαπού, αφενός, και των υπηκόων των άλλων κρατών μελών που κάνουν χρήση του δικαιώματος περί ελεύθερης κυκλοφορίας τους, αφετέρου.

21. Συγκεκριμένα, αν και ο Steen δεν δικαιούται, όπως αποφανθήκατε, να επικαλεστεί τα άρθρα 7 και 48 της Συνθήκης ΕΟΚ, εφόσον πρόκειται περί καθαρώς εσωτερικής καταστάσεως, θα μπορούσε να τα επικαλεστεί έναντι άλλου κράτους μέλους όπου θα ασκούσε το δικαίωμα περί ελεύθερης κυκλοφορίας του, ακόμα και έναντι του δικού του κράτους, όπως υπενθύμισα με τις προηγούμενες προτάσεις μου, αν είχε κατοικήσει ή εργαστεί ή τύχει επαγγελματικής επιμορφώσεως σε άλλο κράτος μέλος [7].

7 — Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση C-332/90, Συλλογή 1992, σ. I-341, I-350, σημείο 9.

22. Συνεπώς, σας προτείνω να αποφανθείτε ως εξής:

«Όταν ο υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν μπορεί να τύχει, αντιθέτως προς τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών, ενός δικαιώματος που απορρέει από το κοινοτικό δίκαιο, εκ του λόγου και μόνο ότι η κατάστασή του — καθαρώς εσωτερική — εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του δικαίου αυτού, το κοινοτικό δίκαιο δεν ασκεί επιρροή στις προϋποθέσεις της εκ μέρους των εθνικών δικαστηρίων εφαρμογής της συνταγματικής αρχής της ισότητας ενώπιον του νόμου, οι οποίες προϋποθέσεις εμπίπτουν αποκλειστικά στην εσωτερική έννομη τάξη του οικείου κράτους μέλους.»